

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
Кафедра лісового та садово-паркового господарства
Державне підприємство «Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА»
Державне спеціалізоване лісозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства

Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної
Інтернет-конференції

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»

*Присвячені 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового
господарства ДВНЗ «ХДАУ»*

23-24 травня 2019 року, м. Херсон

«Наукові читання імені В.М. Виноградова»: Матеріали першої відкритої регіональної науково-практичної Інтернет-конференції присвячена 5-річчю заснування кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ». 23-24 травня 2019 року – Херсон: 2019. – 187 с.

В збірку увійшли матеріали з питань історичні аспекти регіональних природних досліджень, методика викладання у вищій школі, екологія рослин та природно-заповідна справа, перспективи використання, природно-ресурсного потенціалу херсонщини, теоретичні і прикладні аспекти інтродукції рослин, сучасні напрямки садово-паркового господарства, захист рослин, дендрологія, лісовідновлення, агролісомеліорація, фітомеліорація, лісівництво та лісознавство.

Відповідальні за випуск: Назаренко С.В.

Збірник підготовлено з оригіналів доповідей без літературного редагування. Всі матеріали представлені в авторській редакції, редколегія не несе відповідальності за недостовірність представленої авторами інформації.

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019

Оргкомітет конференції

- Кирилов Ю.Є. Голова оргкомітету ректор ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
- Члени оргкомітету:
- Бойко П.М. кандидат біологічних наук, доцент, декан факультету рибного господарства та природокористування ДВНЗ «ХДАУ»
- Бойко Т.О. кандидат біологічних наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Глод О.І. директор ДП «Степовий ім. В.М. Виногорова філіал УкрНДІЛГА»
- Головащенко М.Ф. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Дементьєва О.І. кандидат сільськогосподарських наук, в.о. зав. кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Касіч Т.Г. директор Державне спеціалізоване ласозахисне підприємство «Херсонлісозахист»
- Кобець О.В. кандидат сільськогосподарських наук, вчений секретар Українського ордена "Знак Пошани" науково-дослідного інституту лісового господарства та агролісомеліорації ім. Г.М. Висоцького (УкрНДІЛГА)
- Котовська Ю.С. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Михайленко В.Д. перший заступник начальника управління Херсонське обласне управління лісового та мисливського господарства
- Назаренко С.В. кандидат сільськогосподарських наук, доцент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»
- Омелянова В.Ю. асистент кафедри лісового та садово-паркового господарства ДВНЗ «ХДАУ»

ЗМІСТ

I. ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РЕГІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

<i>Фомін В.І.</i> Володимир Миколайович Виноградов – життя віддане лісу	7
<i>Варда Т.В.</i> До питання існування лісів Херсонщини в минулому	10
<i>Глод О.І., Тимощук І.В.</i> До 185-річчя з початку заліснення Нижньодніпровських піщаних арен	14
<i>Шейгас І.М.</i> Формування основ вітчизняного мисливствознавства у наукових розробках ДП "Степовий ім. В.М. Виноградова філіал УкрНДІЛГА"	24

II. ЛІСІВНИЦТВО ТА ЛІСОЗНАВСТВО

<i>Головащенко М.Ф.</i> Регіональні особливості ведення рубок догляду в штучних сосняках на Нижньодніпровських пісках	29
<i>Жежкун А.М., Тищенко О.М.</i> Особливості товарної та сортиментної структури березових деревостанів Чернігівського Полісся	32
<i>Матвійчук О.О., Головащенко М.Ф.</i> Вплив пожеж на структуру держлісфонду Херсонської області	35
<i>Наконечний І.В., Бахтерев Є.М.</i> Еколого-епідемічні аспекти заліснення Нижнього Побужжя	38
<i>Пічура В.І., Бреус Д.С., Гарафон С.Г.</i> Дистанційне зондування землі та нейротехнології як інструмент дослідження лісових масивів	41
<i>Румянцев М. Г., Лук'янець В. А.</i> Дубові ліси Лівобережного Лісостепу та особливості формування природного поновлення в них	46
<i>Тимощук І.В.</i> Проблема зменшення площ лісів на Нижньодніпровських пісках за рахунок виникнення пожеж природного та антропогенного характеру	51
<i>Щербина І.О., Наконечний І.В.</i> Популяція дикого кабана Миколаївської області в умовах епізоотичного напруження ситуації з африканської чуми свиней	56

III. ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ, АГРОЛІСОМЕЛІОРАЦІЯ, ФІТОМЕЛІОРАЦІЯ

<i>Даниленко О.М., Мостепанюк А.А., Гупал В.В.</i> Економічна ефективність вирощування сіянців з закритою кореневою системою та лісових культур з їх використанням в ДП «Харківська ЛНДС»	62
<i>Наумук М.П.</i> Традиційні способи розмноження жимолості <i>Lonicera L.</i>	64
<i>Шпилька В.В., Омелянова В.Ю.</i> Перспективи вирощування волоського горіха з латеральним типом плодоношення на території України	68

IV. ДЕНДРОЛОГІЯ

<i>Козел М.О., Кичилюк О.В.</i> Фенологічні особливості росту і розвитку деревних рослин у зелених насадженнях м. Луцька	71
<i>Розмаїтій М.С., Омелянова В.Ю.</i> Видовий склад голонасінних в	

дендропарку Херсонського державного аграрного університету 74

V. ЗАХИСТ РОСЛИН

Бреус В.В., Назаренко С.В., Особливості розвитку *Diprion pini* L. (Hymenoptera, Symphyta, Diprionidae) в Херсонській області 78

Дюдяєва О.А., Євтушенко О.Т., Гаморак Р.Б. Порівняльний аналіз міжнародних та вітчизняних вимог до засобів захисту рослин, що використовуються в органічному землеробстві 81

Захарко Д.О., Назаренко С.В. Пильщики-ткачі (Pamphiliidae: Hymenoptera) в соснових лісах Херсонської області 86

Скрипкіна М.О. Фітосанітарний стан соснових насаджень державного підприємства «Великокопанівського лісомисливського господарства» 90

Устимук А.В., Назаренко С.В., Фенологія *Aradus cinnatomeus* Panz. (hemiptera: aradidae) у соснових культурах Виноградівського лісництва 95

VI. СУЧАСНІ НАПРЯМКИ САДОВО-ПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Ананьєва М.О. Сучасний стан та благоустрій території зального користування міста Баштанка 99

Берегова Г.Д. Арборикультура як сучасний напрям садово-паркового господарства 101

Бойко Т.О. Критерії до підбору основного та додаткового асортименту деревних рослин для зеленого будівництва у місті Херсоні 104

Бойко Т.О., Стіхін З.М., Мігуля О. Використання гарноквітучих деревних рослин в озелененні загальноосвітніх навчальних закладів міста Херсону 107

Вінятинська К., Дементьєва О.І. Видове різноманіття *Chamaecyparis* Sprach 110

Деметьєва О.І., Павалатій М.О. Асортимент квіткових рослин тепличних комплексів та їх застосування 112

Дерконос М.О., Омелянова В.Ю. Оцінка придатності представників родини *Magnoliaceae* (J. St.-Hill) до озеленення у місті Херсон 117

Дворна А.В., Бойко Т.О. Створення та реконструкція об'єкту озеленення загального користування в смт Каланчак Херсонської області 120

Ємельянов О.С., Котовська Ю.С. Підбір асортименту однолітніх рослин для озеленення квітника 122

Козичар М.В., Федько В. Ландшафтна архітектура 125

Котовська Ю.С., Кулик Д.Ю. Асортимент лікарських рослин на території міста Херсон 128

Маєвська К.А., Бойко Т.О. Зелені дахи, як одна із тенденцій озеленення 131

Набока О.М., Котовська Ю.С. Використання голонасінних в озелененні міста Херсон 134

Соколенко У.М. Озеленення дахів: переваги, недоліки та перспективи створення в Україні 136

VII. ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ІНТРОДУКЦІЇ РОСЛИН

Котовська Ю.С., Киця Т.О. Теоретичні основи вирощування *Sophora japonica* L. 140

Мельник Т. І., Сурган О. В. Вплив погодних умов на якісні показники сортів *Callistephus chinensis* [L.] Nees в умовах північно-східного лісостепу України 143

VIII. ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ХЕРСОНЩИНИ

Бабушкіна Р.О. Перспективи використання природно – ресурсного потенціалу Херсонщини – відходів місцевих вапнякових родовищ для хімічної меліорації солонцевих ґрунтів 149

Гарафон С.Г., Стратічук Н.В. Сучасний стан проблеми твердих побутових відходів в Україні 151

Манан К., Бойко П.М. Вплив зелених насаджень Корабельного району на стан навколишнього природного середовища 153

Стратічук Н.В., Кашипова Ю.А. Планування сталого енергетичного розвитку Херсонської області з огляду на природно-ресурсний потенціалу регіону 156

IX. ЕКОЛОГІЯ РОСЛИН ТА ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНА СПРАВА

Орлов О.О. Види судинних рослин Житомирської області наддержавного рівня охорони, занесені до міжнародних списків охоронюваних видів. Наближення-3 160

Скок С.В. Вплив урбанізованого середовища м. Херсон на стан зелених насаджень 165

X. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

Воіко L. Role-playing games: the effect on student positive motivation 169

Біла Т.А., Ляшенко Є.В., Охріменко О.В. Роль контекстного навчання у формуванні предметної компетентності з біогеохімії у студентів-екологів 172

Карташова І.І., Мельник Р.П. Практично-орієнтовані проекти школярів з урбоекології 175

Туркова Л.І., Сміличенко Я.Б. Методика викладання психології у вищій школі 179

Шахман І.О. Математична складова професійних компетентностей майбутніх фахівців-екологів 183

IV. ДЕНДРОЛОГІЯ

ФЕНОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОСТУ І РОЗВИТКУ ДЕРЕВНИХ РОСЛИН У ЗЕЛЕНИХ НАСАДЖЕННЯХ М. ЛУЦЬКА

КОЗЕЛ М.О., студентка 4 курсу біологічного факультету

КИЧИЛЮК О.В., к.с.г.н., доцент

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк,
Україна

Постановка проблеми. Міське середовище – складна, динамічна, природно-антропогенна система, що перебуває під сталим впливом соціально-техногенних факторів. Від початків формування зелені насадження посідають у міському середовищі місце важливого дезурбанізаційного, еколого-компенсаційного сегмента [6]. Враховуючи, що деревні насадження слугують своєрідними індикаторами у визначенні впливів антропогенного та техногенного походження у місті, актуальність їх дослідження має важливе значення для розроблення ефективних заходів сталого розвитку міста. Одним із основних методів таких досліджень були і лишаються систематичні феноспостереження за міськими едіфікаторами.

Фенологія як наука досліджує просторово-тимчасові закономірності циклічної зміни природних об'єктів і їх груп, пов'язаних з переміщенням Землі навколо Сонця протягом року та являє собою сукупність відомостей і систему знань про сезонні явища в природі, їх причини і терміни появи. Так, наприклад, стійкий перехід до середньої температури на добу вище 0 градусів вважається кліматичним приходом весни, а понад 15 – літа [7]. Кожен сезон ділиться на ще короткі проміжки – фенологічні фази.

Візуальні фенологічні спостереження, що є традиційним методом дослідження, дозволяють реєструвати терміни настання тих чи інших явищ. Спостереження проводяться на основі так званих феноіндикаторів. Для наукових цілей фенологічні спостереження є способом дослідження географічних і біологічних об'єктів і встановлення закономірностей [7]. Практичне значення відомостей, отриманих у результаті фенологічних спостережень полягає в складанні на їх основі календарів сезонних заходів для організації робіт з охорони природи, боротьби із захворюваннями корисних рослин, своєчасного усунення шкідників.

Мета дослідження – накопичення даних феноспостережень за міськими феноіндикаторами зелених насаджень міста Луцьк. Зокрема, дані тези присвячені наступним представникам деревних феноіндикаторів – клену гостролистому (*Acer platanoides* L.), липі дрібнолистій (*Tilia cordata* Mill.) та форзиції європейській (*Forsythia europaea* Degen & Bald.).

Матеріалами дослідження були зелені насадження, які ростуть в умовах міста Луцьк. Рослини, за якими безпосередньо здійснювались спостереження при виконанні даної роботи, ростуть в насадженнях:

- Центрального парку культури і відпочинку парку імені Лесі Українки (знаходяться всі рослини, які використовували для фенологічних спостережень);
- Меморіалу Вічної Слави (клен гостролистий, форзиція європейська);
- проспекту Волі (клен гостролистий, липа дрібнолиста).

Результати дослідження. Фенологічні спостереження за вказаними деревними породами зелених насаджень міста Луцьк проводили протягом вегетаційного періоду 2018 року (березень – жовтень).

Acer platanoides L. Вегетаційний період клена гостролистого у 2018 році тривав з 3 квітня до 29 жовтня. Набубнявіння та розпускання бруньок – з 3 квітня до 10-13 квітня. Ріст пагонів спостерігався з 3 квітня до 17 жовтня. Цвітіння та облиствлення відбувалось майже паралельно, тривало 10-27 квітня та 13 квітня – 12 травня, відповідно. Плодоношення тривало з 16 серпня до 16 вересня. Листя жовтіло та опадало з 18 вересня до 29 жовтня.

Відповідно до інформаційних джерел, цвітіння клена відбувається у травні до або під час розпускання листя та триває протягом 10 днів [1, 2]. За результатами наших спостережень початок цвітіння спостерігався у квітні, що пов'язано із високими плюсовими температурами цього місяця, а тривалість його була 17 днів. Період дозрівання плодів співпав із даними інформаційних джерел – в серпні-вересні [1, 2].

Tilia cordata Mill. Вегетаційний період липи дрібнолистої у 2018 році тривав з 13 квітня до 7 листопада. Набубнявіння та розпускання бруньок – з 13 квітня до 7 травня. Ріст пагонів спостерігався з 13 квітня до 17 жовтня. Цвітіння та облиствлення тривало з 3 – 20 червня та 13 квітня – 7 травня, відповідно. Плодоношення тривало з 7 липня до 20 серпня. Листя жовтіло та опадало з 2 жовтня до 7 листопада.

За інформаційними джерелами цвітіння липи припадає на червень-липень і триває 10-15 днів [3, 4], чому відповідають отримані нами дані. Плодоношення, як правило, спостерігається в серпні-вересні [3], проте у 2018 році дозрівання плодів відбувалось раніше – у серпні місяці.

Forsythia europaea Degen & Bald. Вегетаційний період форзиції європейської тривав з 28 березня до 9 листопада. Набубнявіння та розпускання бруньок – з 28 березня до 15 квітня. Ріст пагонів спостерігався з 9 квітня до 17 жовтня. Цвітіння та облиствлення відбувалось майже одночасно, тривало з 9 квітня до 23 травня та з 15 квітня до 25 травня, відповідно. Плодоношення тривало з 24 липня до 20 серпня. Листя жовтіло та опадало з 2 жовтня до 9 листопада.

За інформаційними джерелами цвітіння форзиції розпочинається, як правило ранньою весною, як тільки стане сніг і почне яскраво світити сонце [5]. Слід зазначити, що форзиція – один з найкрасивіших ранньоквітучих кущів. Кущі форзиції покриваються яскравими жовтими квітками ще на початку квітня, а у південних районах інколи навіть у лютому-березні [8]. Протягом 3-4 тижнів форзиція зберігає свій «сонячний одяг» [5]. Цвітіння форзиції змінюється зеленим листям, яке зберігає соковитість забарвлення до глибокої осені і обпадає лише наприкінці жовтня - початку листопада [8].

Як видно з даних наших спостережень, у 2018 році масове цвітіння відбувалось у квітні, але його тривалість була майже у півтора рази більшою за середньостатистичну норму. Ще однією відмінністю від наведеного в інформаційних джерелах класичного фенологічного спектру було значно раніше (на 2 тижні) пожовтіння та опадання листя. На нашу думку, це зумовлено частковим затіненням у другій половині дня обстежуваних екземплярів форзиції та урбанізованим середовищем міста.

Висновки.

Таким чином, перебіг вегетації *Acer platanoides* L. в умовах міста Луцька відрізняється від класичного фенологічного спектру для цієї породи зміщенням майже на 1 місяць періоду цвітіння, що зумовлено, на нашу думку, кліматичними особливостями 2018 року, а саме ранішим початком високих плюсових температур.

Перебіг вегетації *Tilia cordata* Mill. відрізняється від класичного фенологічного спектру для цієї породи ранішим завершенням періоду плодоношення.

Перебіг вегетації *Forsythia europaea* Degen & Bald. в умовах міста Луцька майже ідентичний класичному фенологічному спектру для цієї породи за винятком початку пожовтіння та опадання листя, що, найімовірніше, спричинено урбанізацією навколишнього середовища.

Список використаних джерел

1. Клен гостролистий. Посадка і догляд. Фото, опис та сорти дерева [Електронний ресурс] // Poradum.com. – Джерело : <http://poradum.com> – Режим доступу : <http://poradum.com/poradi-dlya-domu/kimnatni-rosliny/klen-gostrolistij-posdaka-i-doglyad-foto-opis-ta-sorti-dereva.html>
2. Клен гостролистий [Електронний ресурс] // Декоративный сад : журнал для садівників. – Джерело : <http://decor-garden.com.ua> – Режим доступу : <http://decor-garden.com.ua/derevo/klen-ostrolistnyi.php.htm>
3. Липа серцеподібна або європейська [Електронний ресурс] // Декоративный сад : журнал для садівників. – Джерело : <http://decor-garden.com.ua> – Режим доступу : <https://decor-garden.com.ua/derevo/lipa-evropa.php.htm>
4. Липа – фаворит міського озеленення [Електронний ресурс] // SadoviUkr Про сад і город. – Джерело : <http://sadoviukr.ru> – Режим доступу : <http://sadoviukr.ru/rizne/dendrologija/44072-lipa-favorit-miskogo-ozelenennja.html>
5. Форзиція : висаджування, догляд [Електронний ресурс] // Джерело : Сайт Квіткаінфо – <http://kvitkainfo.com> – Режим доступу : <http://kvitkainfo.com/roslinividkritogo-gruntu/forziciya-visadzhuvannya-doglyad.html>
6. Шепелюк М. О. Дендрофлора міста Луцька : формування, видовий склад, біологічні та екологічні особливості : автореф. дис. ... канд. с.-г. наук за спеціальністю 06.03.01 «Лісові культури та фітомеліорація» / М. О. Шепелюк. – К. : ЦП «Компринт», 2017. –24 с.

7. Що таке фенологія? [Електронний ресурс] // Джерело : <https://ekopalyvo.com> – Режим доступу : <https://ekopalyvo.com/shho-take-fenologija-fenologichni-sposterezhennja-2/>
8. Якушина Е. Форзиція [Електронний ресурс] / Е. Якушина // Джерело : Сайт Чудо-город – <http://divogorod.narod.ru> – Режим доступу : <http://divogorod.narod.ru/forziciya.htm>

ВИДОВИЙ СКЛАД ГОЛОНАСІННИХ В ДЕНДРОПАРКУ ХЕРСОНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

РОЗМАЇТИЙ М.С., магістрант, ОМЕЛЯНОВА В.Ю., асистент
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», м. Херсон, Україна

Деревні рослини в дендропарку відіграють важливу роль у формуванні оточуючого середовища, надають індивідуальні, своєрідні риси, сприяють покращенню мікроклімату та санітарно-гігієнічних умов. У зв'язку з цим, розширення асортименту культивованих деревних рослин і використання нових порід, стійких до біотичних і абіотичних факторів, виявляється цілком слушним і необхідним. Випробування нових древних рослин в жорстких лісорослинних умовах півдня України дає можливість виявити найбільш адаптовані види в даних умовах і ввести низку перспективних видів в декоративні та лісові насадження. Інтродукційний пошук і відбір нових видів, які заслуговують на більш широке поширення, триває і сьогодні [1].

Метою нашої роботи було встановлення видового складу голонасінних інтродуцентів дендропарку ХДАУ.

Дослідна ділянка знаходиться на території Херсонського державного аграрного університету та займає 2,4 га. Об'єктом дослідження є голонасінні деревні рослини дендропарку.

Визначення висоти, діаметра і приросту дерев проводили за загальноприйнятими в лісовій таксації методиками [2] з використанням мірної вилки і маятникового висотоміра Макарова. Статистичну обробку даних проводили за Г.Н. Зайцевим [3]. Стан рослин визначали візуально. Видовий склад деревних інтродуцентів дендропарку наведено в таблиці 1.

Нижче даємо коротку характеристику голонасінних дерев інтродукованих в дендрарії ДВНЗ «ХДАУ».

Гінкго дволопатева – *Ginkgo biloba* L. Дерево висотою до 45 м та діаметром до 150 см з широкопірамідальною кроною, яка до старості розширюється і втрачає пірамідальну форму. Листя розсічені на 2 лопаті сизувато-зеленого кольору, віялоподібні, довжиною та шириною 10–12 см на довгих стебельках, восени яскраво-жовтого кольору. Квітне в квітні, насіння дозріває в жовтні. Росте доволі швидко і має в Сухумі в 30 років висоту 16 м і діаметр до 30 см. В Нікітському ботанічному саду в зв'язку з великою посухою в 100 років мав висоту 15 м, діаметр стовбура 48 см. Не вимогливий до